

Є. Федорів,
студентка,
М. Венгринюк,
кандидат філол. наук, доцент,
Івано-франківський національний технічний університет нафти й газу

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ О. УАЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»)

Дослідження багатозначних слів є актуальним завданням сучасної лексикології. Одне зі значень для конкретного слова є прямим і основним, а всі інші – тропеїчними, тобто переносними. Троп (грец. tro- pos – зворот) – це мовностилістичний засіб, який полягає у вживанні слова або поєднанні декількох слів у непрямому, переносному значенні. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю ґрунтовного підходу до вивчення явища полісемії, різноманітних стилістичних функцій багатозначних слів, певних труднощів, які виникають під час їх розуміння та перекладу.

Матеріалом для нашого дослідження послужили переклади роману «Портрет Доріана Грея», здійснені Ростиславом Доценком (2003 р.) та Оленою Ломакіною (2015 р.).

Полісемічні слова протилежні моносемічним (грец. monos – один і sema – знак, значення), або однозначним, найчастіше це терміни, які часто піддаються лексико-семантичним змінам, безпосередньо пов'язаним із утворенням багатозначності слів. Так, наприклад, слово *століття* в романі є моносемічним, оскільки йому притаманне лише одне значення «час, вік, період тривалістю сто років» [1:727], а слово *завіса* – багатозначним, бо воно має в українській мові п'ять значень: «велике полотнище для закривання просвіту в чому-небудь або для приховання, відгородження кого-, чого-небудь»; «суцільна пелена, хмара чого-небудь, що обмежує видимість, приховує, затуляє кого-, що-небудь (перен.)»; «суцільне або роздвоєне полотнище для закривання сцени від глядачів»; «ремарка в тексті п'єси на означення кінця дії (спец.)»; «металевий або інший стулковий шарнір, на який навішуються двері, вікна і т. ін.» [1: 52].

Багатозначні слова в оригіналі роману «Портрет Доріана Грея» та їхній переклад у двох різних авторів Ростислава Доценка та Олени Ломакіної зрозумілі дуже часто з контексту, оскільки не завжди полісемічному слову притаманні значення, що зафіксовані у словнику, про що свідчить приклад багатозначного слова «nature»:

«*But I appeared to Dorian Gray that that true nature of the senses had never been understood*» [3:131] – О. Ломакіна та Р. Доценко використовують дослівний переклад («природа»).

«*His nature had developed like a flower, had borne blossoms of scarlet flame*» [3:54] – Р. Доценко переклав словом «вдача», а О. Ломакіна «особистість».

«*His nature is too fine for that*» [3:66] – Р. Доценко використав слово «душа», О. Ломакіна вирішила опустити виділений іменник, а натомість просто сказати, що «він занадто хороший».

«*You know yourself, Harry, how independent I am by nature*» [3: 9] – мова йде про риси людини. Р. Доценко вжив іменник «вдача», а О. Ломакіна переклала – «характер» .

Розгляньмо ще один яскравий приклад багатозначного іменника «passion»:

«*She was always in love with somebody, and, as her passion was never returned, she had kept all her illusions*» [3: 42] – Р. Доценко переклав дослівно, а О. Ломакіна вжила іменник «взаємність» замість «пристрасть».

«*He was a most offensive brute, though he had an extraordinary passion for Shakespeare*» [3:51] – слово «passion» вжито в переносному значенні – «мати пристрасть до Шекспіра» – означає «захоплюватись ним». Перекладачі вдало відтворили зміст оригіналу, іменниками «шанувальник» (Р. Доценко) та «прихильник»(О. Ломакіна).

«*There were moments, later on, when it had the wild passion of violins*» [3:49] – Р. Доценко та О. Ломакіна переклали словосполучення буквально у переносному значенні (гра на скрипці надає герою душевного піднесення, сповнює його натхненням).

«*The only difference between a caprice and a life-long passion is that the caprice lasts a little longer*» [3: 31] – виділене словосполучення є яскравим прикладом вживання іменника «passion» у прямому значенні. У першому варіанті Ростислав Доценко переклав цей вираз буквально, Олена Ломакіна ж використала описовий переклад. Обидва варіанти, на нашу думку, доцільні.

Розгляньмо багатозначний прикметник «colored», його вживання та переклад у різних реченнях:

«*Never marry a women with straw-colored hair, Dorian, he said, after a few puffs*»[3: 44] – Р. Доценко вжив словосполучення «біляве волосся», це непогане рішення, але О. Ломакіна використала іменник «білявка». На нашу думку, саме цей переклад є кращим, оскільки потрібно пам'ятати про мовну економію і там, де можливо, використовувати її.

«*There are only 2 kinds of women, the plain and the colored*» [3: 45] – Ростислав Доценко використав прикметник «підмальовані», і цей варіант, вважаємо, є доречним. З контексту справді стає зрозуміло, що автор має на увазі жінок, які фарбуються. А ось О. Ломакіна вжила слово «яскраві», воно теж може підходити, але воно не містить конкретики.

«*It seemed to me that all my life had been narrowed to one perfect point of rose-colored joy*»[3: 65] – перекладач використав заміну, тобто замість прикметника «рожева» вжив «безмежна». Крім того, перекладач ще додав іменник «хвиля», завдяки якому вираз набув метафоричності. У перекладі О. Ломакіної спостерігаємо словосполучення «просто щастя». На нашу думку, воно є не зовсім доцільним, оскільки не передає тієї емоційності, яку автор продемонстрував в оригіналі.

«*He thought of Dorian Gray's young fiery-colored life, and wondered how it was all going to end*» [3: 59] – Р. Доценко використав метафору «промнисте життя», яка означає «життєрадісне, світле життя». Вважаємо такий переклад не дуже доречним, оскільки з контексту зрозуміло, що автор фразою в оригіналі хотів наполягти на житті, яке сповнене пригод, небезпеки, адже саме ці слова

асоціюються із вогнем. О. Ломакіна дослівно відтворила словосполучення. Вважаємо такий підхід непоганим рішенням, але ще можна було б додати опис, яке це саме життя.

«*What did it matter what happened to the colored image on the canvas?» [3: 101] – розуміємо, що в оригіналі вжито словосполучення, що дослівно означає «кольорове зображення». Але оскільки у романі йдеться про портрет юнака, то, само собою зрозуміло, що автор й мав на увазі саме «портрет», говорячи про кольорове зображення. Перекладачі правильно передали думку Оскара Уайльда.*

Отже, лексична багатозначність – стилістичне багатство української та англійської мови. Без слів із переносним значенням немає, зокрема, художніх творів. Крім того, роман «Портрет Доріана Грея» характеризується різноманітністю полісемічних слів та виразів. Словникове тлумачення дозволяє визначити лексично і граматично правильно вжите значення, але не слід забувати про контекст, оскільки частіше слову притаманне значення, що зрозуміле саме з контексту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови(з дод. і допов.та СД) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Оскар Уайльд. Портрет Доріана Грея / пер. з англ. Олени Ломакіної. – К. : Знання, 2015. – 283 с.
3. Оскар Уайлд. Портрет Доріана Грея / пер. з англ. Ростислава Доценка. – Режим доступу : [http //www.kurylo.wikidot.com/](http://www.kurylo.wikidot.com/)
4. Oscar Wilde The Picture of Dorian Grey. Режим доступу : <http://www.literaturepage.com/read/doriangray.html>